

องค์การตามรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพของประชาชน*

รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ศิริชนะ**

บทนำ

สิทธิและเสรีภาพ เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด สิทธิ ในที่นี้เป็นสิทธิส่วนบุคคลหากไม่มีสิ่งใดมาคุ้มครองก็อาจจะมีการละเมิดสิทธิ แต่ ณ วันนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าจะต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนทุกคน ดังนั้นเมื่อมีกรอบของกฎหมายมากำกับไว้ว่าทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน ก็จะทำให้ประชาชนอุ่นใจ เพราะได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น

ในความเป็นจริงเรื่องของสิทธิ เสรีภาพ เป็นเรื่องสำคัญที่มีการกล่าวถึงมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จวบจนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้มีองค์การตามรัฐธรรมนูญ พร้อมทั้งกำหนดบทบาทขององค์กรเหล่านั้นไว้อย่างชัดเจนว่าจะมีส่วนช่วยพิทักษ์ความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างไร ผมซึ่งมิได้เป็นนักกฎหมายแต่เป็นบุคคลซึ่งถูกบังคับโดยกฎหมายมาตลอดชีวิตเช่นเดียวกับทุกคน มีความคิดความเห็นเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ดังนี้

องค์การตามรัฐธรรมนูญ

องค์การตามรัฐธรรมนูญที่คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ มี ๘ องค์กร ได้แก่

๑. คณะกรรมการการเลือกตั้ง
๒. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
๓. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
๔. ศาลรัฐธรรมนูญ
๕. ศาลปกครอง
๖. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
๗. ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
๘. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

* ปาฐกถาพิเศษในการสัมมนา เรื่อง องค์การตามรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ณ โรงแรมดุสิต ไอส์แลนด์ รีสอร์ท จ.เชียงราย วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๕๗ จัดโดย ศาลรัฐธรรมนูญร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และจังหวัดเชียงราย

** วท.บ. (เกียรตินิยม) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พบ.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

M.S.(Printing Technology), Rochester Institute of Technology, N.Y.

Ph.D. ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต (อุดมศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาบัตรวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่น ๓๖๖

อดีต: รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

ปัจจุบัน : อธิการบดีมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ทั้ง ๘ องค์กรตามที่ยกตัวอย่างมา เป็นสิ่งที่ประชาชนคุ้นเคยกับชื่อเหล่านี้ มาตลอดระยะเวลา ๔-๕ ปี ที่ผ่านมา เพราะแต่ละองค์กรล้วนมีบทบาทเกี่ยวข้องกับประชาชนทั้งสิ้น ในวันที่ ผมขอยกตัวอย่าง ๒ องค์กร เพื่อให้ทุกท่านได้ทราบเป็นข้อมูลเบื้องต้น

องค์กรแรก คือ คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำหน้าที่กำกับดูแลการเลือกตั้ง ของบ้านเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ทำให้ประชาชนในชาติสามารถใช้สิทธิที่มีอยู่ได้โดยสุจริตและเป็นธรรม และคุ้มครองเสรีภาพในการกระทำการใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ตลอดจนควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไป อย่างถูกต้องตามบทบัญญัติและข้อบังคับต่างๆ

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ และทำหน้าที่ชี้แจง ประเด็นต่างๆ ที่ประชาชนรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมให้ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนั้น เมื่อมีประชาชนร้องเรียนเข้ามา ก็เป็นหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่จะต้องเสาะแสวงหา ข้อเท็จจริงและนำมาชี้แจงและทำความเข้าใจให้เกิดขึ้น ถือว่าเป็นภารกิจที่หนักอึ้งไม่น้อยเช่นกัน

บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่หลายมาตรา ขอยกตัวอย่างมาตราที่น่าสนใจพอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

มาตรา ๒๖ การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

เรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มิอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนและมีการระบุไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญ ว่าการใช้อำนาจของผู้ใดก็ตามแต่ จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่พอพูดถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ก็ต้องตีความอีกว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นคืออะไร มีความครอบคลุมมากน้อยเพียงใด แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์ พึงได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และในฐานะของการเป็นมนุษย์นั้นไม่จำกัดฐานะ ทางเศรษฐกิจ ไม่จำกัดฐานะทางเชื้อชาติ ไม่จำกัดฐานะว่าด้วยตำแหน่ง เพราะความเป็นมนุษย์นั้นย่อมได้รับความ คุ้มครองเท่าเทียมกันหมด

มาตรา ๒๙ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้...

ตามกฎหมาย เราจะไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ไม่ได้ เรื่องนี้ผมจำได้ว่าเป็นเรื่อง ที่มีการถกเถียงกันในขณะที่ผมเป็นปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เกี่ยวกับการรับบุคคลเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย ต่างๆว่า คนพิการมีสิทธิเข้าเรียนได้หรือไม่ และในปีการศึกษา ๒๕๕๖ ก็เกิดเรื่องขึ้นมาอีก คือ มหาวิทยาลัย มหิดลเปิดรับนักศึกษาพยาบาลซึ่งปรากฏว่าคนที่สอบเข้าได้มีน้ำหนักมากเกินไป ถูกกล่าวหาว่าเป็นพยาบาลไม่ได้ ก็มีการร้องเรียนว่าไม่ได้รับความเป็นธรรม อันเนื่องมาจากคุณสมบัติทางด้านร่างกาย แต่ก็มีคนให้ความเห็นแย้ง เกี่ยวกับทำนองนี้เหมือนกันว่าถ้าคนที่แขนพิการต้องการไปสมัครเรียนเป็นทันตแพทย์ เมื่อเขาต้องการจะเรียน จะให้สมัครเข้าเรียนได้หรือไม่ เพราะหมอฟันจะต้องใช้มือ เรื่องนี้ก็เป็นข้อถกเถียงกันจนในที่สุดต้องยอมให้ เข้าเรียน แต่ว่าเขาจะเรียนได้หรือไม่ได้นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง สมมุติเป็นทันตแพทย์เมื่อเข้าไปเรียนจะต้องใช้มือ ถอนฟัน แต่มือไม่มี ก็เรียนไม่จบ เพราะฉะนั้นการจำกัดสิ่งต่างๆเหล่านี้มันต้องเป็นไปตามธรรมชาติของวิชาชีพ ของวิชาการทางด้านนั้นๆ

โดยสรุปแล้ว เราจะไปจำกัดไว้ก่อนคงไม่ได้ ต้องดูสถานการณ์และความจำเป็นอื่นประกอบด้วย ที่ยกมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญขึ้นมาก็เพื่อเป็นฐานในเชิงความคิดว่า มนุษย์นั้นจะได้รับการคุ้มครองสิทธิและ เสรีภาพอย่างไรบ้าง

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า การทรมานทารุณกรรมหรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้ แต่การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมตามความในวรรคนี้

การจับ คမ်းขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือกระทำการใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ถึงแม้ว่าทุกคนจะมีสิทธิและเสรีภาพในร่างกายตามที่กฎหมายคุ้มครอง เราย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในตัวของเรา แต่การปฏิบัติต่อร่างกายของเรานั้นต้องไม่ไปรบกวนสังคม บางคนชอบยกตัวอย่างนี้มาบอกว่า ฉันมีเสรีภาพในร่างกายจะเดินเปลือยกายไปตามถนนก็ได้ และแน่นอนว่าการกระทำอย่างนั้นเป็นสิทธิ แต่ว่าการที่เดินเปลือยกายไปตามถนนนั้นเป็นการละเมิดกติกาของสังคม ทำให้สังคมที่ท่านเดินเปลือยกายนั้นไม่เป็นสุข ทุกสิ่งทุกอย่างในเรื่องสิทธิและเสรีภาพนั้นมีกรอบของตัวเองอยู่ทั้งสิ้น แต่กรอบนี้ต้องไม่กระทบบุคคลอื่นเป็นกรอบที่ตัวเองทำแล้วอยู่ในขอบเขตของตัวเอง

มาตรา ๕๓ เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นเรื่องที่กำหนดเอาไว้สำหรับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในครอบครัว ถ้าม่าพ่อแม่ทารุณลูกได้หรือไม่ จะอ้างว่าฉันทำเด็กเกิดมาแล้วฉันก็ทำทารุณตบตีเด็กได้ตามสบาย อันนี้ผมคิดว่าถ้าวิเคราะห์ตามบทบัญญัติข้อนี้ ผมมิใช่ นักกฎหมาย แต่ผมตีความตามตัวหนังสือข้อนี้แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพไปในทุกจุดก้าวล้ำเข้าไปถึงในครอบครัวเพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนถูกล่วงละเมิดจากการใช้ความรุนแรง

มาตรา ๖๑ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์เป็นสิทธิอันชอบธรรมของพลเมืองไทย เมื่อมีความทุกข์ก็ย่อมมีสิทธิที่จะร้องเรียน แต่เมื่อมีสิทธิร้องเรียนแล้วจะได้รับความเป็นธรรมต่อไปหรือไม่เป็นอีกประเด็นหนึ่งเพราะประเด็นตรงนี้อธิบายได้อย่างเดียวว่ามีสิทธิที่จะยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ในเมื่อได้รับการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง และต้องได้รับการชี้แจงและแจ้งผลให้ทราบภายในเวลาที่เหมาะสม

มาตรา ๖๒ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

เรื่องนี้พูดไว้อย่างชัดเจนว่าถ้าบุคคลใดได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะร้องเรียนหน่วยงานของรัฐได้ ผมจะยกตัวอย่างว่าช่วงที่เป็นปลัดทบวงมหาวิทยาลัยอยู่นั้นถูกฟ้องหลายคดี มีคนฟ้องร้องเราก็แตกต่างกันไปสิ่งที่กฎหมายบัญญัติไว้ผมคิดว่าเป็นบทบัญญัติที่มีประโยชน์เพื่อป้องกันมิให้ราษฎรถูกข่มเหงจากระบบราชการ มิใช่ปิดกั้นมิให้เขาร้องเรียนเพราะราชการนั้นจำเป็นต้องตระหนกอยู่ในใจเสมอว่าการกระทำใด ๆ ก็ตาม ราษฎรมีสิทธิที่จะร้องเรียนมีสิทธิที่จะฟ้องร้องได้ เป็นตัวกำกับทำให้ฝ่ายราชการนั้นไม่หลงระเห็จกระทำอะไรที่เกินขอบเขตบทบัญญัติแห่งอำนาจที่ตนเองมีอยู่

ที่ยกตัวอย่างมานี้ เป็นตัวอย่างบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพอาจจะมีหลงเหลืออยู่บ้าง แต่ทั้งนี้ผมกราบเรียนว่าสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่เราควรสงวนไว้ในฐานะที่เป็นสมบัติติดตัวมาแต่กำเนิด และ ณ วันนี้ก็มีหน่วยงานมาดูแลคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแล้ว

ความคาดหวังของประชาชน

หลังจากที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญ ๘ องค์กรประชาชนต่างก็มีความคาดหวังว่า องค์กรเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมได้ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากประชาชนคาดหวังไว้สูงแต่ปรากฏว่าองค์กรเหล่านี้ไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้กับสังคมได้ก็จะทำให้ความคาดหวังและความเชื่อถือศรัทธาของประชาชนลดลง และหมดที่พึ่ง ดังนั้นประชาชนจึงคาดหวังว่าองค์กรเหล่านี้จะเป็นที่พึ่งในยามทุกข์ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคหากประชาชนมีปัญหาถูกเอาเปรียบเมื่อไปร้องเรียนแล้วคณะกรรมการขององค์กรเหล่านี้ก็สามารถช่วยเหลือได้ถ้าการดำเนินการและการปฏิบัตินั้นสามารถทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นได้ว่าเป็นการเอาเปรียบหรือเป็นการกระทำโดยมิชอบหรือไม่ ผมคิดว่าสิ่งนี้เป็นทางออกว่าเวลามีทุกข์นั้นจะสามารถร้องเรียนได้ที่ใด แต่ถ้าไปหาแล้วไม่ได้แก้ปัญหาแต่กลับเพิ่มปัญหาอย่างนี้ผิดเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติไว้ เพราะกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ทำให้เขาหายทุกข์ มิใช่ทำให้เขาเป็นทุกข์

องค์กรที่จะพิทักษ์ความเป็นธรรม และพิทักษ์สิทธิและเสรีภาพนั้นควรจะปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจใด ๆ ในที่นี้อย่าไปตีความว่าเป็นอำนาจทางการเมืองอย่างเดียว เพราะอาจจะเป็นอำนาจของทาง ราชการ อำนาจของผู้มีอิทธิพล หรืออำนาจของผู้มีทรัพย์สินก็ได้ เพราะฉะนั้น องค์กรเหล่านี้ต้องทำให้กระบวนการพิทักษ์เสรีภาพนั้น เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายให้ได้

ประชาชนทุกคนมีความคาดหวังว่าผู้ที่เข้ามาดูแลและเข้ามาบริหารจะต้องเป็นผู้ซึ่งมีความน่าเชื่อถือและเป็นกลาง มนุษย์นั้นถ้ามีความศรัทธาในบุคคลที่ทำงานก็มีความเชื่ออย่างอื่นตามมา แต่พอเห็นแล้วว่าไม่น่าเชื่อถืออย่างนี้ความศรัทธาก็ไม่เกิด แต่ผมเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ที่ผ่านมารัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องก็พยายามที่จะสรรหาบุคคลที่น่าเชื่อถือและสามารถพิทักษ์ประโยชน์ของประชาชนได้เป็นอย่างดีมาปฏิบัติหน้าที่ อย่างไรก็ตามสิ่งต่าง ๆ ที่ผมกราบเรียนมานั้นเป็นเรื่องของความคาดหวังแต่ละบุคคลอาจมีความคาดหวังมากกว่านี้ แต่ที่สรุปไว้ตรงนี้ ก็เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นว่าประชาชนคาดหวังอย่างไรบ้างกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นทั้ง ๘ องค์กร

เหตุแห่งการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั้น เป็นเรื่องของจิตวิญญาณของผู้มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งไปข่มเหงผู้ที่อ่อนแอหรือด้อยกว่า เพราะมนุษย์มีความต้องการที่จะกระทำการใด ๆ ก็ตามที่ตัวเองได้ประโยชน์ การละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอาจมาจากหลายสาเหตุเช่น

๑. ความต้องการ ความละโมภของผู้ซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าต้องการจะเอาเปรียบผู้อื่น ถ้าไม่มีข้อนี้แล้วข้ออื่นก็ไม่สำคัญ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยไปรูดธนบัตรของผู้อื่นที่ยากจน ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า โดยกำหนดข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้ซึ่งด้อยโอกาสนั้นไม่สามารถกระทำการใด ๆ ได้

๒. ความโลภของมนุษย์ ความโลภทำให้บุคคลแสวงหาสิ่งที่ไม่ใช่สิทธิของตัวเองแต่ชอบก้าวล้ำสิทธิของผู้อื่น ยกตัวอย่างเช่นการมีที่ดินสองแปลงติดกันแล้วไปก้าวล้ำเข้าไปในที่ของผู้อื่นก็เป็นการรูดล้ำสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ทั้ง ๆ ที่ตนเองมีที่ดินอยู่แล้ว อย่างนี้ก็เป็นความโลภของมนุษย์ อยากจะได้อะไรซึ่งมากกว่าที่ตนเองมีอยู่โดยที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน

๓. ข้าราชการหรือผู้รักษากฎเกณฑ์ไม่เป็นธรรม จุดนี้เป็นกลไกของรัฐ กลไกแห่งอำนาจ เมื่อผู้มีอำนาจนั้นไม่มีความเป็นธรรม สิทธิและเสรีภาพจะถูกละเมิดเสมอเพราะฉะนั้นตรงนี้เป็นเหตุที่พวกเราจะต้องเข้าใจว่า

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม

๔. ราษฎรอ่อนแอและด้อยความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท ผู้ที่ยากจนและผู้ด้อยโอกาสไม่มีความรู้ด้านกฎหมาย ไม่รู้จะไปฟ้องใคร ไม่รู้จะไปบอกใครเวลาถูกละเมิด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นเป็นประจำ ถ้าราษฎรอ่อนแอ ราษฎรไม่มีความรู้ แน่نونว่าสิทธิของพวกเขาจะถูกละเมิดแต่ถ้าไปดูประเทศซึ่งพัฒนาแล้วเขารู้ว่าตนเองมีสิทธิอะไร การละเมิดสิทธิและเสรีภาพจะลดน้อยลงตามลำดับ

การที่ประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาและประเทศยากจนมีความแตกต่างกันในเรื่องการ ละเมิดสิทธิเป็นอย่างมากนั้น ก็ด้วยเหตุผลของการไม่รู้ ด้วยเหตุผลของกฎเกณฑ์ ด้วยเหตุผลของการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นขอกราบเรียนว่าเรื่องของความอ่อนแอ เรื่องของการไม่มีความรู้เพียงพอเป็นเหตุสำคัญของการถูกละเมิดสิทธิ

๕. ราษฎรขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติ สาเหตุนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำ อิทธิพลมืดเกิดขึ้นเป็นประจำทุกยุคสมัย มีการบีบบังคับขู่เข็ญมิให้ทำอย่างนั้น มิให้ทำอย่างนี้ อย่างภาษาทางนี้(ภาคเหนือ) เขาบอกว่า ถ้าบอกให้ทำอย่างนั้นแล้วไม่เชื่อจะให้ชนมทานถ้าให้ชนมทานไม่มีใครอยากทานเพราะกลัวตาย อันนี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลมืด

แนวทางป้องกัน

ประการแรก ต้องให้ความรู้แก่ประชาชนว่า เขามีสิทธิ เสรีภาพอย่างไรบ้าง และในส่วนของผู้มีอำนาจจะต้องมีคุณธรรม เพราะฉะนั้นก็ต้องแก้ปัญหาทั้งสองทาง โดยประชาชนและกลุ่มองค์กรจะต้องไปกล่อมเกลาคำความคิดของกลุ่มผู้มีอำนาจทั้งหลาย แต่การกล่อมเกลาคำความคิดของกลุ่มผู้มีอำนาจนั้นยากเพราะประโยชน์ส่วนบุคคลนั้นมักจะมากกว่า ดังนั้นข้อนี้จะทำได้อย่างเดียว ก็คือการบังคับใช้กฎหมายโดยเที่ยงธรรมเพราะถ้าเราใช้กฎหมายโดยเที่ยงธรรม และทำสิ่ง ต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติไว้ผู้มีอิทธิพลหรือผู้มีอำนาจก็จะไม่กล้าใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม

ประการที่สอง เศรษฐกิจต้องมีความมั่นคง ช่องว่างทางฐานะและช่องว่างทางความรู้ของประชาชนควรจะลดลง ที่ผมยกตัวอย่างประเทศที่พัฒนาแล้วฐานะทางเศรษฐกิจกับฐานะของประชาชนไม่แตกต่างกันมาก รู้เท่าเทียมกัน รู้เกือบเหมือนกัน ฐานะของประชาชนไม่ได้ต่างกันมาก สิ่งเหล่านี้ทำให้เขามีสิทธิ เสรีภาพ แต่ในประเทศไทยมีข้อเปรียบเทียบระหว่าง จบ ป.๔ กับ จบมหาวิทยาลัย ฐานะยากจนกับฐานะร่ำรวย ความรู้หรือการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจึงไม่มีความเท่าเทียมกันผมคิดว่ามันเป็นแผนระยะยาวที่จะต้องลดช่องว่างตรงนี้ได้

หากจะย้อนกลับมาดูบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา จะเห็นว่าเป็นเรื่องดีที่กำหนดให้ประชาชนได้รับการศึกษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (Free Education) ๑๒ ปี คือ เรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่ ชั้น ป.๑ - ม.๖ เป็นบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ และผมเชื่อว่าผลจะสะท้อนกลับมาเป็นกุศโลบายที่จะลดช่องว่างทางความรู้ระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน แต่ก็ต้องไปดูบทบัญญัติอื่น ๆ ที่บังคับตามมาเป็นกฎหมายลำดับรอง ซึ่งได้พูดถึงการลดช่องว่างของการดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีโดยไม่มีการเอาเปรียบซึ่งกันและกัน และเป็นกระบวนการที่ขจัดปัญหาการละเมิดสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคลควบคู่กันไปด้วย

บทสรุป

สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลนั้น ต้องไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลจะต้องเป็นไปภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติของกฎหมาย การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะไปอ้างสิทธิและเสรีภาพโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นนั้น เป็นหนทางที่ทำให้เกิดความไม่สงบทั้งของ ตนเองและผู้อื่นถึงแม้ว่าเรื่องของสิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของทุกคน แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพของสังคม ด้วยสภาพแห่งความโลภของมนุษย์ และด้วยสภาพแห่งกลไกทางกฎหมายที่ผู้มีอำนาจสร้างขึ้นซึ่งสามารถชี้เป็นชี้ตายได้อย่างที่เป็นอยู่ ก็เชื่อได้ว่าการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจะยังไม่หมดสิ้นไปทั้งในเมืองและชนบท และผู้ที่แข็งแกร่งกว่าก็มักจะเอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าเสมอ

ทางออกสำหรับการแก้ปัญหาและเป็นแนวทางหรือมาตรการที่จะทำให้สิทธิและเสรีภาพไม่ถูกละเมิด ทำให้ผู้ที่แข็งแกร่งกว่าไม่เอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าได้อย่างเป็นรูปธรรม ก็คือ การให้ความรู้แก่ประชาชนควบคู่ไปกับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องช่วยกันดำเนินการให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงจึงจะสามารถแก้ปัญหาในภาพรวม และสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้อย่างแท้จริง.

อัญญา เตชะตน : ถอดคำบรรยาย
อัญญาณี สิทธิอาษา : เรียบเรียง
อรพรรณ พรหมขัตตุก : ตรวจทาน